

כָּל יְמוֹת הַחֵג. סֶפֶה – שְׁבַעָה, פִּיֻּצְדָּ? גָּמַר מְלֹאֲכֹל, לֹא יִתִּיר סִפְתּוֹ; אֲבָל מוֹרִיד אֶת הַפְּלִים מִן הַמִּנְחָה וְלִמְעָלָה, מִפְּנֵי כְבוֹד יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל הַחֵג.

משנה ט

נִסּוּךְ הַמַּיִם פִּיֻּצְדָּ? צְלוּחִית שֶׁל זֶהָב מַחֲזֶקֶת שְׁלֹשֶׁת לָגִים הִיא מְמַלֵּא מִן הַשִּׁילוּחַ. הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַמַּיִם, תִּקְעוּ

ר' עובדיה מברטנורא ח לא יתיר. אגד שלם לסתרה. דהא כל היום חובתה: אבל מוריד. הוא ממנה הכלים נאים ומלעות נאות שהעלה לתוכה: מפני כבוד יו"ט. שיראה כמכין לקראתו [למקום] שיסעוד בו הלילה: ט מן השלוח. הוא מעיין הסמוך

שֶׁל הַחֵג – שמיני עצרת, פִּשְׁאָר כָּל יְמוֹת הַחֵג – בגמרא למדים מצוות השמחה בשמיני עצרת ממה שנאמר (דברים טז, טו): "והיית אך שמח", שפסוק זה בא לרבות יום טוב האחרון לשמחה; ויש מסבירים דרשה זו, שהרי ביום טוב הראשון יש עוד מצוות מלבד השמחה, והן סוכה ולולב, וכיון שכתוב "והיית אך שמח", כלומר שתישאר לך אך ורק מצוות השמחה, על כרחך בא כתוב זה לרבות יום טוב האחרון לשמחה ("תורה תמימה" בשם הגר"א). סֶפֶה שְׁבַעָה – ימים – פִּיֻּצְדָּ? גָּמַר מְלֹאֲכֹל – ביום השביעי של החג, לֹא יִתִּיר סִפְתּוֹ – לא יתיר את האגדים והקשרים, כדי לסתור את סוכתו, שעדיין חייב בסוכה כל אותו יום, אֲבָל מוֹרִיד – מן הסוכה לביתו, אֶת הַפְּלִים – שהעלם לסוכה בערב החג, מִן הַמִּנְחָה וְלִמְעָלָה – משעת מנחה קטנה, היינו מתשע שעות ומחצה של היום, מִפְּנֵי כְבוֹד יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל הַחֵג – שייראה כמכין כלים נאים לסעודת ליל יום טוב. משנתנו נקטה "מוריד את הכלים", מפני שרגילים היו לעשות סוכותיהם על גגותיהם, כמו שהזכרנו כבר (לעיל ב, ג).

באור משנה ט

כבר הזכרנו (בפתיחה למסכתנו), שבכל שבעת ימי הסוכות היו מנסכים מים על גבי המזבח בשחרית, בשעת הקרבת קרבן התמיד. מנהג זה הוא הלכה למשה מסיני, ויש מוצאים לו רמז בתורה, כמו שכבר בארנו ענין זה בפרוטרוט (בפתיחה). ניסוך זה נעשה בחגיגות יתרה ובפומביות רבה, כדי להכחיש דעותיהם של הצדוקים, שלא הודו במצוות ניסוך המים בחג. משנתנו באה לתאר את פרטי המעשה של ניסוך המים.

נִסּוּךְ הַמַּיִם פִּיֻּצְדָּ? צְלוּחִית שֶׁל זֶהָב מַחֲזֶקֶת שְׁלֹשֶׁת לָגִים – הלוג הוא רביעית הקב (כ-1/2 ליטר), הִיא מְמַלֵּא מִן הַשִּׁילוּחַ – מעיין בירושלים. שלשה לוגים הוא השיעור הקטן ביותר שבנסכי היין, רביעית ההיץ לכבש.

וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ. עֲלֵה בַּכֶּבֶשׂ וּפְנֵה
 לְשִׂמְאֵלוֹ, שְׁנֵי סְפָלִים שֶׁל כֶּסֶף הֵיוּ שָׁם.
 רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁל סִיד הָיוּ, אֶלֶּא שֶׁהֵיוּ
 מִשְׁחָרִיץ פְּנֵיהֶם מִפְּנֵי הַיַּיִן. וּמִנְקֵבִין כְּמִין
 שְׁנֵי חֲטָמִין דְּקִיָּין; אֶחָד מְעַבֵּה וְאֶחָד יֵקָן,
 ר' עובדיה מברטנורא לירושלים: מחזקת ג'
 לוגין. [זהו] פחות
 שנסכים, רביעית הסין
 לכנש: שער המים.
 אחד משערי עזרה
 נקרא כן, על שם שזו
 מכניסין ללוחית של מים

דנסוך החג: תקעו והריעו. משום שנאמר (ישעיה י"ג) ושאבתם מים צמסון: עלה בכבש.
 שהיה צדומו של מזבח: ופנה לשמאלו. שנסכים נעשים בקרן מערבית דרומית, וכשהוא
 פונה לשמאלו היא הראשונה: שהיו משחירים פניהן. מחמת היין, ודומין לכסף שהוא
 שחור מן הסיד: כמין שני חוטמין דקין. חוטם אחד בספל אחד ונקב אחד בחוטמו.
 והכהן מערה צפי הספלים והנסכים מקלחים ויורדים דרך החוטמין על גג המזבח, וצמזבח
 היה נקב שזו היין והמים יורדין לשיתין של מזבח שהן חלולים ועמוקים מאד: אחד מעובה

הגִּיעוּ — הכהנים והעם לאחר שמילאו את הצלוחית, לְשַׁעַר הַמַּיִם —
 אחד משערי העזרה הדרומיים, שהיה נקרא כך על שם שבו היו מכניסים
 את צלוחית המים לניסוך בחג הסוכות (שקלים ו, ג), תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ
 — לקיים מה שנאמר (ישעיה יב, ג): "ושאבתם מים בששון". עֲלֵה —
 הכהן שזכה בעבודה זו, בַּכֶּבֶשׂ — של המזבח, שהיה בדרומו, וּפְנֵה
 לְשִׂמְאֵלוֹ — לקרן מערבית דרומית, ששם היו נעשים הנסכים; במסכת
 זבחים (ו, ג) שנו: "כל העולים למזבח עולין דרך ימין (היינו בצד מזרחו של
 הכבש), ומקיפין (את המזבח לשם העבודה), ויורדין דרך שמאל (בצד מערבו
 של הכבש), חוץ מן העולה לשלשה דברים (הנעשים בקרן דרומית מערבית,
 והם: ניסוך המים וניסוך היין והקרבת עולת העוף כשהיא רבה במזבח),
 שהיו עולים וחוזרים לעקב (שלא היו עולים דרך ימין ומקיפים את המזבח,
 אלא היו עולים מיד דרך שמאל לקרן דרומית מערבית, ולאחר שסיימו את
 העבודה היו חוזרים בדרך שעלו). הטעם מבואר בגמרא (שם): בניסוך המים
 והיין — שמא יתעשנו הנסבים מעשן המערכה, כלומר שחוששים שמא עב
 שיקיף את המזבח כדי להגיע לקרן דרומית מערבית יתקלקלו הנסכים, והרי
 נאמר (במדבר כח, לא): "תמימים יהיו לכם ונסכיהם", שאף הנסכים יהיו
 תמימים; ובעולת העוף — שמא ימות העוף מעשן המערכה. שְׁנֵי סְפָלִים
 שֶׁל כֶּסֶף הֵיוּ שָׁם — בראש המזבח בקרן דרומית מערבית, אחד ליין ואחד
 למים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁל סִיד הָיוּ — הספלים, אֶלֶּא שֶׁהֵיוּ מִשְׁחָרִיץ
 פְּנֵיהֶם מִפְּנֵי הַיַּיִן — שפעמים היו טועים ושופכים יין לתוך הספל של
 מים, ולכן שניהם היו מושחרים ודומים לשל כסף. וּמִנְקֵבִין כְּמִין שְׁנֵי
 חֲטָמִין דְּקִיָּין — בכל ספל היה כעין חוטם ובו נקב, ומה שהיה הכהן מנסך

ר' עובדיה מברטנורא ואחד דק. אחד מהנקבים ענה. והוא אותו של יין. ואחד דק אותו של מים: כדי שיחיו בלין שניהן בבת אחת. שהמים ממנהרין ללאת יותר מן היין מפני שהיין עב יותר ומאחר ללאת, כְּדֵי שִׁיחֻוּ שְׁנֵיהֶם כְּלִין בְּבֵת אַחַת. מְעַרְבֵי שֶׁל מַיִם, מְזַרְחֵי שֶׁל יַיִן. עֵרָה שֶׁל מַיִם לְתוֹךְ שֶׁל יַיִן, וְשֶׁל יַיִן לְתוֹךְ מַיִם – יֵצֵא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בִּלְג הָיָה מְנַסֵּךְ כָּל שְׂמוּנָה. וְלִמְנַסֵּךְ אוֹמְרִים לוֹ: הַגְבֵּה יָדְךָ! שְׁפַעַם אַחַת נִסֵּךְ אֶחָד עַל גְּבֵי רַגְלָיו, וּרְגָמוּהוּ כָּל הָעַם בְּאַתְרוּגְיָהֶן.

לפיכך היה הנקב של יין מעובה והנקב של מים דק כדי שיהיו כלין צבת אחת: ה"ג מערבוי של מים, מזרחי של יין. הספלים היו נתונים אלל הקרן סמוכים זה לזה, זה לפני זה, אחד לאד מערב ואחד לפניו ממנו דהיינו למזרח: ר' יהודה אומר בוי. בתרתי פליג, אג' לוגין פליג ואז' דקאמר תנא קמא, ואתא ר' יהודה למימר אף בשמיני מנסכים. ואין הלכה כרבי יהודה: הגבה את ירך. כדי שגראה אם תתן מים צספל. לפי שלדוקים אין מודים צנסוך המים: שפעם אחת נסך. לדוקי אחד את המים על רגליו:

לספלים היה יורד דרך הנקבים על גג המזבח ומשם לחלל העמוק שמתחת למזבח הנקרא "שיתין", אֶחָד מְעַבָּה – הנקב של הספל שבו היה מנסך את היין היה עבה, וְאֶחָד דֵּק – והנקב של הספל האחר, שבו היה מנסך את המים בחג, היה דק, כְּדֵי שִׁיחֻוּ שְׁנֵיהֶם כְּלִין בְּבֵת אַחַת – לפי שהיין סמיך ואינו ממהר לצאת מן הנקב כמו המים, והואיל והיו מתחילים לנסך את היין ואת המים בבית אחת, לפיכך היה הנקב של יין מעובה והנקב של מים דק, כדי שיציאת המים והיין תסתיים כאחת. מְעַרְבֵי – הספל שלצד מערב, שֶׁל מַיִם – היה בשביל ניסוך המים, מְזַרְחֵי שֶׁל יַיִן – הספלים היו סמוכים זה לזה, אחד לצד מערב שהיה של מים, ואחד לפניו ממנו, היינו לצד מזרח, שהיה של יין. עֵרָה שֶׁל מַיִם לְתוֹךְ שֶׁל יַיִן – אם טעה ושפך מן הצלוחית של מים לתוך הספל של יין, וְשֶׁל יַיִן לְתוֹךְ מַיִם – או שניסך יין לתוך הספל של מים, יֵצֵא – בדיעבד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בִּלְג הָיָה מְנַסֵּךְ כָּל שְׂמוּנָה – רבי יהודה חולק על תנא קמא בשני דברים: א. שהיה מנסך בלוג אחד מים ולא בשלושת לוגים; ב. שניסוך המים היה כל שמונת ימי החג, היינו אף בשמיני עצרת, ולא בשבעת ימי הסוכות בלבד; ואין הלכה כרבי יהודה. וְלִמְנַסֵּךְ אוֹמְרִים לוֹ: הַגְבֵּה יָדְךָ! – כדי שנראה שאתה נותן את המים לתוך הספל, שְׁפַעַם אַחַת נִסֵּךְ אֶחָד עַל גְּבֵי רַגְלָיו – שהיה צדוקי, וכבר הזכרנו (בהקדמה למשנתנו), שהצדוקים לא הודו במצוות ניסוך המים, וּרְגָמוּהוּ כָּל הָעַם בְּאַתְרוּגְיָהֶן – הלכך היו אומרים למנסך שיגביה ידו, כדי שיראו אם אינו נוהג כצדוקי.

משנה י

ר' עובדיה מברטנורא

י שאינה מקודשת. שלא נתחנכה לעבודת מוצת. דלוי הוי מייטי במקודשת אפסילו להו בלינה שכלי שרת מקדשים כדכתיב (שמות ל') כל הנוגע בהם יקדש, וכל הקדוש קדושת הגוף נפסל בלינה: היה ממלא מן

בְּמַעֲשֵׂהוּ בַחֵל כֶּף מַעֲשֵׂהוּ בַשַּׁבָּת, אֲלֵא שְׁהִיָּה מְמַלֵּא מֵעֶרֶב שַׁבַּת חֲבִית שֶׁל זֶהָב שְׂאִינָה מְקַדְּשֶׁת מִן הַשִּׁילוֹת, וּמִנִּיחָהּ בַּלְשֻׁכָּה. נִשְׁפָּכָה אוּ נִתְגַּלְתָּה — הִיָּה מְמַלֵּא מִן הַפִּיּוֹר, שְׁהֵיִן וְהַמֵּיִם הַמְּגֻלִּין פְּסוּלִים לְגַבֵּי הַמְּזֻבָּח.

הכיוור. ואע"פ שהכיוור הוקדש לכלי שרת ומקדש את מימיו, לא היו נפסלים בלינה, לפי שהיו משקיעים אותו מצערצ צור כדאמר ר' יוחנן [פ"ג] אף הוא עשה מוכני לכיוור שלא יהו מימיו נפסלים בלינה: שהמים והיין המגולין. היינו טעמא דנתגלה ממלא מן הכיוור ולא היה מנסך [מהן], שהמים [והיין] המגולין פסולים לגבי המזבח:

באור משנה י

בְּמַעֲשֵׂהוּ בַחֵל — כדרך שעשו בניסוך המים בימות החול, כֶּף מַעֲשֵׂהוּ בַשַּׁבָּת — כך נהגו בו בשבת, אֲלֵא שְׁהִיָּה מְמַלֵּא — מים, מֵעֶרֶב שַׁבַּת — לפי שבשבת אסור לשאוב מים ולהביאם מרשות הרבים למקדש. חֲבִית שֶׁל זֶהָב שְׂאִינָה מְקַדְּשֶׁת — שלא נתקדשה לעבודת המזבח, שאם היתה מקודשת היו המים נפסלים בה בלינה, שכל דבר המתקדש בכלי שרת נפסל בלינה; הלכך היו ממלאים מערב שבת חבית שאינה מקודשת מן הַשִּׁילוֹת, וּמִנִּיחָהּ בַּלְשֻׁכָּה — ולמחר היה הכהן ממלא ממנה לניסוך. נִשְׁפָּכָה אוּ נִתְגַּלְתָּה — החבית, הִיָּה מְמַלֵּא מִן הַפִּיּוֹר — של מים שבמקדש; וכבר שנינו (יומא ג, י), שעל ידי המוכני (גלגל של עץ שעשה בן קטיין לכיוור) נתחברו המים שבכיוור למים שבכור ולא היו נפסלים בלינה; שְׁהֵיִן וְהַמֵּיִם הַמְּגֻלִּין פְּסוּלִים לְגַבֵּי הַמְּזֻבָּח — שהואיל ואינם ראויים לאדם, כמו ששנינו (תרומות ח, ד), שיין ומים אסורים משום גילוי מחשש שמא שתה מהם נחש, לפיכך מאוסים הם למזבח, משום שנאמר (מלאכי א, ח): "הקריבהו נא לפחתך, הירצך או הישא פניך אמר ה' צבאות"; וזהו הטעם, שאם נתגלו המים שבחבית לא היה מנסך מהם, אלא היה ממלא מן הכיוור.

פ ר ק ח מ י ש י

משנה א

הַחֲלִיל – חַמְשָׁה וְשֵׁשָׁה; זֶהוּ הַחֲלִיל
 שֶׁל בַּיִת הַשְּׂוֹאֵבָה, שְׂאִינוּ הוֹחָה לֹא אֶת
 הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב. אָמְרוּ: פֶּל מִי
 שֶׁלֹּא רָאָה שְׂמֻחַת בַּיִת הַשְּׂוֹאֵבָה, לֹא
 רָאָה שְׂמֻחָה מִיָּמָיו.

ר' עובדיה מברטנורא
 ה א החליל. הרבה
 מיני זמר היו שם, ועל
 שם החליל קולו נשמע
 יותר מן האחרים
 נקראו כולם על שמו:
 חמשה ושישה.
 פעמים חמשה פעמים
 ששה. חל יו"ט ראשון
 להיות בשבת, החליל
 ששה. חל בשאר ימי
 החול החליל חמשה. לפי

שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב: שמחת בית השואבה. לפי שכל שמחה זו
 על שחיבת המים של ניסוך, קרו לה שמחת צית השואבה, על שם ושחבתם מים בששון (ישעיה
 י"ב):

ב א ו ר מ ש נ ה א

הַחֲלִיל, חַמְשָׁה וְשֵׁשָׁה – מה ששנינו לעיל (ד, א), שהחליל פעמים
 חמשה ימים פעמים ששה, זֶהוּ הַחֲלִיל שֶׁל בַּיִת הַשְּׂוֹאֵבָה – ויש גורסים:
 בית השאובה. היינו מקום המים השאובים, שהיו עושים במקדש שמחה בחג
 ומנגנים בחליל ובכלי נגינה אחרים לרגל שאיבת המים וניסוחם; ונקטה
 משנתנו חליל, מפני שקולו נשמע יותר משאר כלי הנגינה, ולפיכך כולם
 נקראו על שמו (דמב"ם); ואם חל יום טוב הראשון להיות בשבת, ונמצאו
 ששה ימי חול בחג, היה "החליל" ששה ימים, אבל אם חל יום טוב הראשון
 בשאר הימים ולא בשבת, ואחד מימי חול המועד היה בשבת לא היה
 "החליל" אלא חמשה ימים, שְׂאִינוּ הוֹחָה לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת יוֹם
 טוֹב – ואף על גב שחליל אינו אסור בשבת אלא משום גזירה שמא יתקן
 כלי שיר, והרי אין שבות במקדש, מכל מקום שונה הוא חליל בית השואבה,
 לפי שאינו לצורך עבודה אלא משום שמחה יתירה (תוספות). אָמְרוּ: פֶּל
 מִי שֶׁלֹּא רָאָה שְׂמֻחַת בַּיִת הַשְּׂוֹאֵבָה, לֹא רָאָה שְׂמֻחָה מִיָּמָיו – בגמרא
 מבואר, שנקראת "שמחת בית השואבה" על שם הכתוב (ישעיה יב, ג):
 "ושאבתם מים בששון". ובירושלמי מפרשים, שמשם שואבים רוח הקודש,
 שהשכינה שורה מתוך שמחה, כמו שכתוב באלישע הנביא (מלכים ב' ג,
 טו): "והיה כנגז המנגז ותהי עליו יד ה'".

משנה ב

ר' עובדיה מברטנורא

ב תקון גדול. שהיו
מקיפים אותה
גזוזטרות ומושיבים
הגשים למעלה והאנשים
מלמטה, כדי שלא יבואו
לידי קלות ראש:
בראשיהן. בראש כל
מורה:

ג מבלאי מכנסי

כהנים. ממכנסי

כהנים הכלויות,

ומאבנטיהן הישנים.

תרגום אבנט המיינא:

היו מפקיעים.

קורעים לעשות

פתילות: שלא היתה

מאירה. לפי

שהמנורות גבוהות

בְּמוֹצְאֵי יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַחֹג יֵרְדוּ
לְעֶזְרַת נָשִׁים וּמִתְקַנֵּין שָׁם תִּקּוּן גָּדוֹל.
וּמְנוֹרוֹת שֶׁל זָהָב הָיוּ שָׁם, וְאַרְבָּעָה סְפָלִים
שֶׁל זָהָב בְּרֵאשֵׁיהֶן, וְאַרְבָּעָה סֻלְמוֹת לְכָל
אֶחָד וְאֶחָד, וְאַרְבָּעָה יְלָדִים מִפְּרָחֵי כְהֻנָּה
וּבִידֵיהֶם בְּדִים שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁל מֵאָה וְעֶשְׂרִים
לֵג, שֶׁהֵן מְטִילִין לְכָל סֶפֶל וְסֶפֶל.

משנה ג

מִבְּלָאֵי מְכַנְסֵי כְהֻנִּים וּמִהַמְיַנֵּיהֶן מֵהֵן
הָיוּ מִפְּקִיעִין, וּבִהֵן הָיוּ מְדַלִּיקִין, וְלֹא
הָיְתָה חֹצֵר בִּירוּשָׁלַיִם שְׂאִינָהּ מְאִירָה
מֵאוֹר בֵּית הַשְּׂוֹאבָה.

באור משנה ב

משנתנו באה לתאר את שמחת בית השואבה.

בְּמוֹצְאֵי יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַחֹג יֵרְדוּ לְעֶזְרַת נָשִׁים — כהנים
ולויים מעזרה שלהם, וּמִתְקַנֵּין שָׁם תִּקּוּן גָּדוֹל — בגמרא מבואר, שעשו
גזוזטרות מסביב, והתקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה,
כדי שלא יהיו מעורבים ויבואו לידי קלות ראש, וּמְנוֹרוֹת שֶׁל זָהָב הָיוּ
שָׁם, וְאַרְבָּעָה סְפָלִים שֶׁל זָהָב בְּרֵאשֵׁיהֶן — בראש כל מנורה, וְאַרְבָּעָה
סֻלְמוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד — כלומר ארבעה סולמות לכל מנורה ומנורה,
סולם לכל ספל, וְאַרְבָּעָה יְלָדִים מִפְּרָחֵי כְהֻנָּה — מצעירי הכהנים על
הסולמות, אחד על כל סולם, וּבִידֵיהֶם בְּדִים שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁל מֵאָה וְעֶשְׂרִים
לֵג — בברייתא בגמרא מבואר, שבכל הכדים של ארבעת הילדים היו
מאה ועשרים לוג, שהם שלוששים לוג לכל כד (כ-15 ליטר), שֶׁהֵן מְטִילִין
לְכָל סֶפֶל וְסֶפֶל — כל אחד היה יוצק שמן מכדו לספל.

באור משנה ג

מִבְּלָאֵי מְכַנְסֵי כְהֻנִּים — ממכנסייהם הבלואים של הכהנים, וּמִהַמְיַנֵּיהֶן
— ומאבנטיהם הישנים, מֵהֵן הָיוּ מִפְּקִיעִין — עושים פתילות, וּבִהֵן הָיוּ

משנה ד

ר' עובדיה מברטנורא

חמישים חמה והר
הצית גבוה והאורה
זרחת ככל העיר:

ד באבוקות של
אור. בארבע אבוקות
או בשמונה, זורק זו
ומקבל את זו: דברי
שירות ותשבחות.
יש מהן שהיו אומרים
אשרי ילדותינו שלא
בייסה את זקנותינו, אלו
חסידים ואנשי מעשה.

ויש שהיו אומרים אשרי זקנותנו שכפרה על ילדותינו, אלו בעלי תשובה. ואלו ואלו אומרים
אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ונמחל לו: שעליהם הלויים עומדים בשיר. בשמחת צית

חֲסִידִים וְאֲנָשֵׁי מַעֲשֵׂה הָיוּ מְרַקְדִים
לְפָנֵיהֶם בְּאֲבוּקוֹת שֶׁל אֹר שְׁבִידֵיהֶן,
וְאוֹמְרִים לְפָנֵיהֶן דְּבָרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת.
וְהַלּוֹיִם בְּכַנּוּרוֹת וּבְנִבְלִים וּבְמַצְלֵתִים
וּבְחִצּוֹצְרוֹת וּבְכִלֵי שִׁיר בְּלֹא מִסְפָּר, עַל
חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעְלוֹת הַיְוִרְדוֹת מְעֻזֶּרֶת
יִשְׂרָאֵל לְעֻזְרַת נָשִׁים, כְּנֶגֶד חֲמֵשֶׁה עֶשְׂרֵה
שִׁיר הַמַּעְלוֹת שֶׁבַת־הַלַּיִם, שֶׁעֲלִיהֶן לְוִיִּם

מְדַלְקִין — ובפתילות הללו היו משתמשים להדלקת המנורות, ולא הִיָּתָה
חֲצֹר בִּירוּשָׁלַיִם שְׁאִינָה מְאִירָה מְאֹר בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה — לפי שהמנורות
היו גבוהות, והרהבית גבוה, והאורה זרחת ככל העיר (רש"י).

באור משנה ד

חֲסִידִים וְאֲנָשֵׁי מַעֲשֵׂה — המדקדקים במצוות ומרבים במעשים טובים,
הָיוּ מְרַקְדִים לְפָנֵיהֶם — לפני העם שהתכנס לראות בשמחת בית השואבה,
בְּאֲבוּקוֹת שֶׁל אֹר שְׁבִידֵיהֶן — שהיו זורקים אותן כלפי מעלה ותופסים
אותן בחזרה (רש"י), וְאוֹמְרִים לְפָנֵיהֶן דְּבָרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת — כברייתא
בגמרא מובא: יש מהן אומרים: "אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו" —
אלו חסידים ואנשי מעשה; ויש מהן אומרים: "אשרי זקנותנו שכיפרה את
ילדותנו" — אלו בעלי תשובה; אלו ואלו אומרים: "אשרי מי שלא חטא,
ומי שחטא ישוב, וימחול לו". הרמב"ם כותב: "מצווה להרבות בשמחה זו,
ולא היו עושיין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל
וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו
מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות, אבל כל העם,
האנשים והנשים, כולן באין לראות ולשמוע" (הל' לולב ח, יד); וְהַלּוֹיִם —
היו מנגנים, בְּכַנּוּרוֹת וּבְנִבְלִים וּבְמַצְלֵתִים וּבְחִצּוֹצְרוֹת וּבְכִלֵי שִׁיר בְּלֹא
מִסְפָּר — כלומר הרבה מאד, עַל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעְלוֹת הַיְוִרְדוֹת מְעֻזֶּרֶת
יִשְׂרָאֵל לְעֻזְרַת נָשִׁים — שהן כְּנֶגֶד חֲמֵשֶׁה עֶשְׂרֵה שִׁיר הַמַּעְלוֹת שֶׁבַת־הַלַּיִם
— הכתובים בתהלים מפרק ק"כ עד קל"ד, שֶׁעֲלִיהֶן לְוִיִּם עוֹמְדִין בְּכִלֵי

עוֹמְדִין בְּכָלִי שִׁיר וְאוֹמְרִים שִׁירָה. וְעֹמְדוּ
 שְׁנֵי כְּהֻנִּים בְּשַׁעַר הָעֲלִיּוֹן, שְׂוִירַד מְעֹזְרֵת
 יִשְׂרָאֵל לְעֹזֶרֶת נָשִׁים, וְשִׁתִּי חֲצוּצָרוֹת
 בִּידֵיהֶן. קָרָא הַגָּבֵר, תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ.
 הִגִּיעוּ לְמַעְלָה עֲשִׂירִית, תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ
 וְתִקְעוּ. הִגִּיעוּ לְעֹזְרָה, תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ
 וְתִקְעוּ. הָיוּ תוֹקְעִין וְהוֹלְכִין, עַד שֶׁמִּגִּיעִין
 לְשַׁעַר הַיּוֹצֵא לְמִזְרָח. הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַיּוֹצֵא
 לְמִזְרָח, הִפְכוּ פָּנֵיהֶן לְמַעְרָב, וְאָמְרוּ:
 אֲבוֹתֵינוּ שְׁהִיוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה אַחֲרֵיהֶם אֶל-הַיְכָל ה' וּפְנֵיהֶם
 קִדְמָה, וְהָמָּה מִשְׁתַּחֲוִים קִדְמָה לְשִׁמְשׁ; וְאָנוּ לִיָּה עֵינֵינוּ.

שִׁיר וְאוֹמְרִים שִׁירָה — בשמחת בית השואבה; ברם, לשיר של קרבן
 היו עומדים על דוכן שאצל המזבח (רש"י). וְעֹמְדוּ שְׁנֵי כְּהֻנִּים בְּשַׁעַר
 הָעֲלִיּוֹן — הוא שער ניקנור (רמב"ם הל' כלי המקדש ז, ו), שְׂוִירַד מְעֹזְרֵת
 יִשְׂרָאֵל לְעֹזֶרֶת נָשִׁים — כלומר שהשער היה למעלה מעזרת נשים, ולכן
 נקרא "שער העליון" (רמב"ם שם), וְשִׁתִּי חֲצוּצָרוֹת בִּידֵיהֶן — של שני
 הכהנים הללו. קָרָא הַגָּבֵר — התרנגול, היינו כשעלה השחר; ויש מפרשים
 שהכוונה לגביני כרוז (עיין שקלים ה, א), שהיה קורא עם עלות השחר:
 "עמדו כהנים לעבודתכם" וכו', תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ — שני הכהנים
 בחצוצרות לסימן שהגיעה השעה ללכת לשילוח לשאוב מים לניסוך, הִגִּיעוּ
 — שני הכהנים — לְמַעְלָה עֲשִׂירִית — של חמש עשרה המעלות היורדות
 מעזרת ישראל לעזרת נשים, תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ. הִגִּיעוּ לְעֹזְרָה —
 לרצפה של עזרת נשים, תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ. הָיוּ תוֹקְעִין וְהוֹלְכִין —
 שהיו מאריכים בתקיעות האחרונות (רש"י), עַד שֶׁמִּגִּיעִין לְשַׁעַר הַיּוֹצֵא
 לְמִזְרָח — מעזרת נשים להר הבית. הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַיּוֹצֵא לְמִזְרָח, הִפְכוּ
 — כל היוצאים, פָּנֵיהֶן לְמַעְרָב — לצד העזרה והיכל, וְאָמְרוּ: אֲבוֹתֵינוּ
 שְׁהִיוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה — בבית ראשון, "אַחֲרֵיהֶם אֶל-הַיְכָל ה' וּפְנֵיהֶם
 קִדְמָה, וְהָמָּה מִשְׁתַּחֲוִים קִדְמָה לְשִׁמְשׁ" — פסוק הוא ביחזקאל (ח,
 טז), וְנוֹסְחוֹ הַמְדוּיָק הוּא: "אַחֲרֵיהֶם אֶל הַיְכָל ה' וּפְנֵיהֶם קִדְמָה וְהָמָּה מִשְׁתַּחֲוִיתֶם
 קִדְמָה לְשִׁמְשׁ: וְיֵשׁ גּוֹרְסִים כַּךְ גַּם בְּמִשְׁנַתּוֹ; וְאָנוּ לִיָּה עֵינֵינוּ — כלומר
 שבבית ראשון היו בני ישראל פונים עורף להיכל ה' בהשתחוותם לשמש

ר' עובדיה מברטנורא
 זה: שונין. כופלין
 לומר: אנו ליה
 משתחויס ומודיס על
 מה שעבר. וליה
 עינינו מיחלות להבא:
 ה שלש לפתיחת
 שערי. כשפותחים
 שערי העזרה היו
 תוקעים תקיעה תרועה

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָיוּ שׁוֹנִיִן וְאוֹמְרִים: אָנוּ לֵיהּ, וְלֵיהּ עֵינֵינוּ.

משנה ה' שער התענית

אֵין פּוֹחֲתִין מֵעֲשָׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת בַּמִּקְדָּשׁ, וְאֵין מוֹסִיפִין עַל אַרְבָּעִים וּשְׂמוֹנָה. בְּכָל יוֹם הָיוּ שָׁם עֲשָׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת (בַּמִּקְדָּשׁ): שְׁלֹשׁ לַפְּתִיחַת

במזרח, אבל אנחנו עינינו לה'. רבי יהודה אומר: היו שונין — כופלים דבריהם, ואומרים: אנו ליה, וליה עינינו — בגמרא מבואר, שהיו אומרים: "ואנו ליה משתחויס, ועינינו ליה מיחלות", כלומר שמודים לו על שעבר ומייחלים לו להבא (ברטנורא).

בגמרא מובאת תוספתא על מידת שמחתם של חכמים בשמחת בית השואבה: "אמרו עליו על הלל הזקן, כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן: אם אני כאן, הכל כאן; ואם איני כאן, מי כאן! הוא היה אומר: למקום שאני אוהב, שם רגלי מוליכות אותי. (ואמר הקב"ה:) אם אתה תבוא אל ביתי, אני אבוא אל ביתך; אם אתה לא תבוא אל ביתי, אני לא אבוא אל ביתך. שנאמר (שמות כ, כא): "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך".

"אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל, כשהיה שמח שמחת בית השואבה, היה נוטל שמונה אבוקות של אור, וזורק אחת ונוטל אחת, ואין נוגעות זו בזו", "אמר רבי יהושע בן חנניא: כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה, לא ראינו שינה בעינינו. כיצד? שעה ראשונה — תמיד של שחר, משם לתפילה, משם לקרבן מוסף, משם לתפילת המוספין, משם לבית המדרש, משם לאכילה ושתייה, משם לתפילת המנחה, משם לתמיד של בין הערביים, מכאן ואילך לשמחת בית השואבה".

באור משנה ה'

כיון ששנינו במשנה הקודמת, שהיו תוקעים בחצוצרות בסיום שמחת בית השואבה, בשעה שהלכו לשילוח לשאוב מים לניסוך, וכן שנינו (לעיל ד, ט) שהיו תוקעים בשעה שהגיעו, בחזרה מהשילוח, עם צלותית המים לשער המים, מוסיפה משנתנו ללמד בכלל על התקיעות שהיו בכל יום במקדש.

אֵין פּוֹחֲתִין — לעולם, מֵעֲשָׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת בַּמִּקְדָּשׁ — היינו תקיעות ותרועות, שאף תרועות נקראות במשנתנו "תקיעות", וְאֵין מוֹסִיפִין עַל אַרְבָּעִים וּשְׂמוֹנָה — תקיעות, כמפורט להלן. בְּכָל יוֹם הָיוּ שָׁם עֲשָׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת (בַּמִּקְדָּשׁ): שְׁלֹשׁ לַפְּתִיחַת שְׁעָרִים — כשהיו פותחים שערי העזרה בבוקר היו תוקעים תקיעה תרועה תקיעה, הרי שלש תקיעות.